

УДК 72.013

к.арх., доц. Шебек Н.М.,
Київського національного університету будівництва і архітектури

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ «БЕЗПЕЧНОГО» АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Охарактеризовані типові ознаки і критерії досконалості середовищних утворень, що покликані захищати людину від несприятливих впливів природного, соціального і техногенного оточення.

Ключові слова: архітектурне середовище, типологія, суб'єкт середовищної діяльності, критерій досконалості.

Продовжуючи послідовний опис типів архітектурного середовища, при виділенні яких бралися до уваги характерні риси взаємопов'язаних з ними учасників середовищної діяльності та їх уявлення про досконалу організацію штучного довкілля [3], докладніше розглянемо визначальні ознаки «безпечних» середовищних утворень. «Безпечне» архітектурне середовище віднесене до групи морфологічних типів штучного довкілля разом з «корисним», «інтерактивним» та «зручним». Спільною рисою названих типів середовища життєдіяльності є орієнтація на відчуття, які переживає людина під час безпосередньої взаємодії з її фізичним оточенням.

«Безпечне» архітектурне середовище – це один з шістнадцяти типів штучного довкілля, яке в найбільшій мірі враховує очікування «контролерів» і найповніше може бути описаним з позицій його контрольованості з боку людини, яка змушена адаптуватися до свого оточення і сама може активно впливати на нього. «Безпечне» архітектурне середовище покликане захищати людину від несприятливих впливів природного, соціального і техногенного оточення. На рівні роботи усіх сенсорних систем людина має відчувати надійність цього захисту. Параметри такого типу середовища можуть суттєво варіювати в залежності від характеру небезпеки, адже оточення може загрожувати життю, здоров'ю, честі і гідності людини або групи, до якої особа зараховує себе.

Головною морфологічною ознакою такого середовища є будова, тобто структура архітектурної форми, підпорядкованою праксеологічною ознакою – концепції життєдіяльності оточення. Іншими словами – будова даного типу архітектурного середовища має втілювати в життя концепцію захисту його споживачів. Прикладом надійного і максимально безпечного архітектурного середовища виступає житловий будинок загальною площею 2500 квадратних метрів, створений KwK Promes Architects у передмісті м. Варшави, Польща

(рис. 1). Це чотирикутний паралелепіпед з розсувними стінами. Стационарна конструкція споруди виготовлена з бетонного моноліту, а рухливі частини зроблені із сталі і заповнені мінеральною ватою. Коли всі дверні та віконні отвори зачинені будинок перетворюється на справжню сучасну фортецю, яка покликана захищати своїх мешканців та їх майно від ймовірних злочинців. За відсутності ознак небезпеки внутрішні приміщення отримують можливість зливатися з навколишнім природним оточенням завдяки великим поверхням застакнення.

Рис. 1. Безпечний будинок, арх. KwK Promes Architects, передмістя м. Варшави, Польща, 2004-2009 рр. Зовнішній вигляд за відсутності і за присутності власників.

Архітектурне середовище житлового будинку Stamp House, зведеного зі збірного монолітного бетону на березі мальовничого озера в північному Квінсленді (Австралія) за проектом фахівців з австралійської архітектурної студії Charles Wright Architects, покликано захищати своїх мешканців від найпотужніших циклонів і повеней, які властиві місцевому клімату (рис. 2). Будівля не лише зберігає життя людей під час стихійного лиха, але й забезпечує можливість їх автономного існування. Будинок обладнаний сонячними батареями, системою збору і очищення дощової води, системою оборотного водопостачання та іншими прогресивними еко-технологіями. Вхід розташований на другому рівні, доступ до якого забезпечує довгий міст над водою. Будинок включає вітальню, зони відпочинку, кухню, їдальню, тренажерний зал і спальні, розташовані в консолях.

Рис. 2. Житловий будинок Stamp House, арх. Charles Wright Architects, північний Квінсленд, Австралія. Зовнішній вигляд. Інтер'єр

Житловий будинок Xieira House II побудований в Португалії за проектом фахівців з місцевої архітектурної студії A2 + Arquitectos захищає своїх мешканців від піщаних бур і вітрів з Атлантичного океану, а також від сторонніх поглядів (рис. 3). А житловий будинок з захисним зеленим екраном, побудований м. Сайтама (Японія) фахівцями з японської архітектурної студії Hideo Kumaki Architect Office убезпечує від перегріву (рис. 4).

Рис. 3. Житловий будинок Xieira House II, арх. A2 + Arquitectos, поблизу м. Лейрія, Португалія

Рис. 4. Житловий будинок Green Screen House, арх. Hideo Kumaki Architect Office, м. Сайтама, Японія

«Контролери» краще за інших сприймають інформацію про зовнішню упорядкованість оточення. Вони вміють організувати речовинно-просторові елементи середовища власної життєдіяльності, не висуваючи надто жорстких вимог до рівня його комфортності. При цьому їх більше цікавлять елементи оточення, ніж відношення між ними. Події, які розгортаються у доквіллі,

представники цього типу сприймають відокремлено. Вони віддають перевагу звичним способам організації архітектурного середовища.

«Контролери», як «гедоністи», «перцепціоністи» і «оператори», відносяться до сенсорних типів суб'єктів середовищної діяльності. Їх ріднить підвищена увага до речовинно-просторових елементів дійсності. Більшу частину інформації про оточення вони отримують за допомогою органів чуття. Представники цих типів мають конкретне мислення, добре орієнтуються в актуальних ситуаціях, розбираються у власному самопочутті і розуміють потреби і можливості інших. Для них характерне неупереджене сприйняття світу і порівняно легке пристосування до змін матеріальних умов життя, а також розуміння мети, якої вони прагнуть досягти у своїй діяльності.

Це означає, що споживачі, що відносяться до цих типів, краще почуватимуться в архітектурному середовищі, речовинні елементи якого відзначаються вишуканістю і добротністю, враховують фізичні, фізіологічні та психофізіологічні можливості людини, а також відповідають модним тенденціям формоутворення. При цьому, привабливі для них середовищні системи мають формуватися і функціонувати за очевидними правилами, а процеси взаємодії між людьми розгортатися за сталими і добре відомими сценаріями.

Успішніше за інших проектувати «безпечне» архітектурне середовище здатні «упорядники», яких приваблює можливість встановлювати нові логічні взаємозв'язки між речовинно-просторовими елементами архітектурного середовища. Творча діяльність «упорядників» пов'язана з пошуком нових форм середовищних об'єктів і супроводжується прискіпливим опрацюванням деталей. При цьому вони нерідко надають людині можливість за бажанням змінювати фізичні параметри створюваного ними архітектурного середовища. Займаючись передбаченням подальших перетворень архітектурного середовища, представники цього типу креативніше за інших вирішують завдання з формоутворення речовинних елементів штучного довкілля і розкриття його потенційних можливостей в процесі очікуваних стадій розвитку.

Критерієм гармонічності «безпечного» архітектурного середовища виступає контрольованість, яку К. Лінч визначив як можливість впливу мешканців на середовище їх життєдіяльності [2]. Головним матеріальним метакритерієм гармонічності такого довкілля є екологічність, тобто турбота суспільства про охорону навколишнього середовища і дбайливе використання природних ресурсів. Підпорядкованим організаційним метакритерієм гармонічності середовища виступає раціональність, тобто розумність

організації штучного довкілля з погляду сучасних і передбачуваних інтересів людства.

Можна виділити чотири групи показників контрольованості архітектурного середовища: економічні, що визначають рівень добробуту населення; соціальні, що характеризують ступінь зрілості суспільства; екологічні, що оцінюють стан природного довкілля; психологічні, що вимірюють вплив оточення на особисте життя людини (рис. 4.3.2). Кількісні показники контрольованості архітектурного середовища досліджуються у межах наук про безпеку життя і діяльності людини. До їх переліку можуть бути віднесені кількість житлової площі на людину, частота соціальних взаємодій, добова кількість часу для відпочинку, гранично допустимі концентрації шкідливих речовин у атмосфері населених пунктів.

Рис. 4. Показники контрольованості архітектурного середовища

Якісні показники контрольованості архітектурного середовища проектувальники враховують орієнтуючись на побажання замовників і власний життєвий досвід. Серед прикладів цієї підгрупи показників можна назвати рівень задоволення життєвих потреб, підтримання соціального статусу, психологічний стан, використання ресурсів простору з урахуванням фактору часу. Відповідно до «Концепції сталого розвитку людської спільноти», прийнятої ООН, розроблені узагальнені індекси соціального, економічного та

екологічного виміру, які дозволяють порівняти рівень безпеки життя людей в різних країнах [1].

Підводячи підсумки, хотілося б висловити сподівання, що чіткі уявлення про типологічні особливості «безпечного» штучного довкілля, характерні риси його споживачів і розробників, а також найбільш важливі для них ознаки міри його досконалості сприятимуть підвищенню ефективності зусиль з формування чи реорганізації цього типу архітектурного середовища. В подальших публікаціях подібним чином планується описати інші типи штучного довкілля.

Література

1. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини: навч. посіб. / В. М. Лапін. – К.: Знання, 2011. – 334 с.; іл., табл.
2. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1986.– 264 с.
3. Шебек Н. М. Типологія архітектурного середовища як основа його гармонізації / Н. М. Шебек // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М. М. Дьомін. – К., КНУБА, 2012. – Вип. 32. – С. 150-160.

Аннотация

Охарактеризованы типичные признаки и критерии совершенства средовых образований, призванных защищать человека от неблагоприятных воздействий природного, социального и техногенного окружения.

Ключевые слова: архитектурная среда, типология, субъект средовой деятельности, критерий совершенства.

Annotation

The typical features and criteria of perfect environmental formations, that are designed to protect people from the adverse impacts of natural, social and man-triggered environment, have been characterized.

Keywords: architectural environment, typology, participant of environmental activity, criterion of perfection.